

Opgave 2 Politieke besluitvorming: de toekomst van de Europese Unie

tekst 6

Mijn stelling is dat de burgers het integratieproces alleen dan zullen blijven steunen, indien zij volwaardig partij zijn bij een Europees 'contrat social' (...) Dit contract tussen overheid en burger dreigt in het Europese bestel een eenzijdig karakter te krijgen. Er is weliswaar een Europees Parlement, maar de Europese burger heeft kennelijk toch het gevoel onvoldoende te zijn betrokken bij hetgeen hem vanuit Brussel wordt opgelegd.

(...) Het is zorgelijk te constateren dat veel Europese burgers uit met name landen die reeds langer deel van de Unie uitmaken, in toenemende mate lauw, ja zelfs sceptisch reageren op Europa, op Brussel. Sommigen zijn zelfs verontrust over de recente uitbreiding van Europa, vinden die, geheel ten onrechte, bedreigend. Ik meen dat al deze reflexen terug zijn te voeren op een algemeen gevoel van onbehagen in Europa onder de mensen. Een gevoel van onbehagen over wat zij zien als een dreigend verlies van hun nationale identiteit, over een Europese Unie die steeds directer in het dagelijks leven ingrijpt, zonder dat men precies begrijpt hoe de besluiten tot stand komen en zonder dat men het gevoel heeft daar enige invloed op te kunnen uitoefenen.

De drie pijlers van het 'contrat social' zou men kunnen typeren als democratische rechtsstaat, zelfbeperking en daadkracht. (...) Bij de zelfbeperking van de EU vervullen de lidstaten een belangrijke rol.

(Zelfbeperking) Ik noem hier bewust de lidstaten, dames en heren, omdat de nationale overheid als intermediair tussen de burger en de Unie in het 'Europees maatschappelijk contract' een belangrijke functie vervult. De EU is immers een unie van nationale lidstaten. Laten we dat nooit vergeten. Om die reden zou ik dan ook het voorstel willen doen om in de toekomst niet alleen bepaalde beleidsterreinen te reserveren voor het nationale niveau, maar ook via een proces van zelfreflectie te onderzoeken of sommige beleidsterreinen niet beter van het Europese niveau zouden kunnen worden teruggeheveld naar het nationale niveau. (...)

(Daadkracht) Tegelijkertijd vragen de

burgers op andere terreinen juist om meer Europa. Dat lijkt een paradox maar hoeft dat niet te zijn. De burgers verlangen - de Eurobarometers bevestigen dat beeld - naar een daadkrachtige Europese Unie, een Unie die veiligheid garandeert, welvaart en werkgelegenheid genereert en mensen inspireert. (...)

In het 'Europees maatschappelijk contract' vormen het Europees Parlement, de nationale parlementen en het Europese Hof mijns inziens onmisbare schakels voor het medebestemmingsrecht van de burger, terwijl we zouden kunnen nadenken over de mogelijkheden van een referendum.

(Europees Parlement) Laten wij eerst eens kijken naar de rol die het Europees Parlement (EP) vervult en zou kunnen vervullen. De parlementsleden worden direct gekozen door de burger en zijn verantwoordelijk voor de democratische controle op het beleid van de Commissie en de Raad van Ministers. De bevoegdheden van het EP zijn bij ieder verdrag uitgebreid. Het Europees Parlement bezit daadwerkelijk macht. Wie twijfelt daar nog aan?

Nog altijd veel mensen, blijkbaar. Want de opkomst bij Europese verkiezingen blijft laag. Het Europees Parlement kampt met een geloofwaardigheidsprobleem en dat ondermijnt de legitimiteit van het Parlement, en daarmee van de Europese wetgeving. Het EP is voor de burger nog niet het herkenbare ijkpunt dat vertrouwen inboezemt. Het ziet er ook niet naar uit dat daarin op korte termijn verandering zal optreden.

Om de legitimiteit van het Europees Parlement te versterken, moeten wij de komende jaren vooral de zichtbaarheid van het Parlement vergroten. Het Parlement moet meer in de samenleving staan, veel beter laten zien hoe de democratische controle in de praktijk functioneert. (...)

(Europees referendum) Er zijn mensen die van mening zijn dat de EU daarnaast ook een Europees referendum nodig heeft. (...) Het lijkt mij verstandig voor essentiële verdragswijzigingen of andere voor de burger ingrijpende maatregelen de optie van een Europees referendum open te houden. (...)

bron: speech van minister Bot, minister van Buitenlandse Zaken; de website van het ministerie van Buitenlandse Zaken, juli 2004

Opgave 2 Politieke besluitvorming: de toekomst van de Europese Unie

Op 2 juni 2004 gaf minister van Buitenlandse Zaken Bot in een toespraak aan de Humboldt Universiteit in Berlijn zijn visie op de Europese Unie. Een deel van deze toespraak is opgenomen in het bronnenboekje.

Lees tekst 6.

Er zijn verschillende factoren die van invloed zijn op de politieke participatie van burgers in Nederland. Een voorbeeld van een dergelijke factor is politieke betrokkenheid of interesse. De lage opkomst bij Europese verkiezingen is een indicatie voor een laag niveau van electorale Europese participatie (regels 78-80). In tekst 6 staan diverse zinsneden die verwijzen naar verschillende factoren die verantwoordelijk zijn voor dit lage niveau van electorale participatie.

- 2p 11 Noem twee andere factoren dan gebrek aan politieke betrokkenheid die bijdragen aan het lage niveau van electorale Europese participatie. Illustreer elke factor met een citaat uit tekst 6.

Zie de regels 35-50 van tekst 6.

In deze regels geeft minister Bot (CDA) een visie weer die voor wat betreft de Europese Unie niet exclusief is voor de Christen-democraten. In Nederlands perspectief wordt hier een visie weergegeven die van oudsher kenmerkend is voor de christen-democratie in Nederland.

- 2p 12 Welk van oorsprong christen-democratisch uitgangspunt herken je in deze regels? Licht je antwoord toe.

Als je de regels 67-88 van tekst 6 leest, is er volgens minister Bot geen sprake van een 'democratisch tekort' in Europa. De parlementsleden zijn verantwoordelijk voor de democratische controle op het beleid van de Europese Commissie en de Raad van Ministers. En "Het Europees Parlement bezit daadwerkelijk macht".

- 2p 13 Noem twee argumenten voor de stelling van minister Bot dat het Europees Parlement daadwerkelijk macht bezit.

- 2p 14 Noem twee argumenten voor de stelling dat er ondanks de groeiende macht van het Europees Parlement nog steeds sprake is van een zeker democratisch tekort in de Europese besluitvorming.

Minister Bot lijkt een voorzichtig voorstander van een Europees referendum over essentiële verdragswijzigingen (zie regels 96-102). Hoewel er nog geen Europees referendum is, beleefde Nederland op 1 juni 2005 wel een primeur met het houden van een nationaal referendum. In het najaar van 2004 heeft een meerderheid van de Tweede Kamer besloten een referendum te houden over het wel of niet aanvaarden van de Europese Grondwet. Op 1 juni stemde 64 procent van de stemmers tegen deze Grondwet. Hoewel het een raadgevend referendum betrof, hebben de politieke partijen van tevoren verklaard zich aan de uitslag van dit referendum te houden.

Het houden van een dergelijk referendum telde voorstanders en tegenstanders. Argumenten als 'Het kost veel geld' en 'Referenda vertragen het besluitvormingsproces' speelden geen rol in de beslissing om een referendum te houden.

- 4p 15 Ben je zelf vóór of tegen een referendum over belangrijke politieke kwesties, zoals bijvoorbeeld het wel of niet aanvaarden van de Europese Grondwet? Schrijf een kort betoog waarin je een gemotiveerd antwoord geeft op de vraag. Verwerk daarin drie argumenten vóór en/of tegen het houden van een referendum. Voor een consistent betoog wordt één punt toegekend.